

12.11.2004

Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunta

Toimintakertomus 2003 - 2004

1. JOHDANTO

Kaupunginhallitus asetti 3.2.2003 toimikaudeksi 2003 -2004 Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunnan. Neuvottelukunnan tehtävänä oli toimia yhteistyö- ja koordinointielimenä kaupungin toimissa turvallisuuden ja terveiden elämäntapojen lisäämiseksi ja rikollisuuden sekä siihen liittyvien sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi mukaan lukien toimet huumeiden leviämisen ehkäisemiseksi ja päihdevalistus. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimi apulaiskaupunginjohtaja Timo Honkala 15.8.2004 saakka ja apulaiskaupunginjohtaja Paula Kokkonen 16.8. – 31.12.2004, varapuheenjohtajana toimi yhteispalvelujohtaja Ammi Isokallio sosiaalivirastosta. Neuvottelukunnan jäsenet olivat mielenterveystyön hallintoylilääkäri Sinikka Metsä – Simola terveysvirastosta, osastopäällikkö Kari Naalisvaara nuorisosiainkeskuksesta, tutkija Jon Maury kaupunkisuunnitteluvirastosta, liikunnansuunnittelija Pirkko Pello liikuntavirastosta (7.9.2003 lähtien työterveyskeskuksesta), osastopäällikkö Hannu Hakala kaupunginkansliasta, kaupunginsihteerä Anneli Frantsi kaupunginkansliasta, apulaispoliisipäällikkö Tapio Huttunen Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta, ylikomisario Göran Wiksten Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta, johtaja Hanna Ahokas A-klinikkasäätiöstä, opetuspäällikkö Irmeli Halinen opetusvirastosta 8.2.2004 asti ja opetusviraston johtava psykologi Merja Hallantie 9.2.2004 lukien sekä Malmitalon johtaja Irmeli Niemi kulttuuriasiainkeskuksesta. Neuvottelukunnan sihteerinä toimi kehittämiskonsultti Marja-Kirsti Eliasson sosiaalivirastosta.

Neuvottelukunta jatkoi turvaverkkojen luomista Helsinkiin virkamiesten ja asukkaiden yhteisenä toimintana. Neuvottelukunta edisti helsinkiläisten, erityisesti lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksia ja tuki näin kaupunkilaisten elämänhallinnan ja omaan toimintaympäristöön vaikuttamisen taitoja. Terveyttä edistettiin ja hankkeita tuettiin Terve kaupunki-ohjelman hengessä, jolloin painotettiin seuraavia periaatteita:

1. oikeudenmukaisuus ja suvaitsevaisuus
2. kumppanuus
3. yhteisöjen eheytyminen
4. asukkaiden osallisuus ja omavoimaisuus
5. innovaatiot.

Hankkeiden tuli verkotettua keskenään, jotta niiden avulla rakentui terveyttä edistävää yhteiskuntapolitiikkaa.

Neuvottelukunta osallistui erityisesti kaupungin yhteisten strategioiden toteuttamiseen, joille oli vaikea löytää yhteistä rahoitusta, vaikka ne selvästi lisäisivät Helsingin elinvoimaisuutta.

Neuvottelukunta toimi kansallisen Terve kunta-verkoston välityksellä eurooppalaisessa Terveet kaupungit - verkostossa. Neuvottelukunnan sihteeri osallistui syksyllä 2003 kansainväliseen WHO:n Healthy Cities (Terveet kaupungit) – konferenssiin Belfastissa. Konferenssissa todettiin, että Terve kaupunki-ohjelma oli jo 15 vuoden ajan hyödyntänyt tieteen edistymistä terveyden määrittäjien ymmärtämisessä ja nostanut esille globaalin ympäristön muutoksia sekä syvenevää sosiaalista eriarvoisuutta. Vaikka ohjelman ydinteemat olivat vaihdelleet, se oli pysynyt uskollisena 4 tekijälle:

- toiminta kohdistettiin terveyden edellytyksiin
- työ kohdistettiin kansanterveyden painoalueille
- terveys tuli saada kaupungin sosiaaliselle ja poliittiselle agendalle
- edistettiin hyvää hallintoa ja kumppanuutta terveyden suunnittelussa

Terve kaupunki-ohjelmassa painotettiin myös kestävän kehityksen tärkeyttä terveen kaupungin reunaehtona. Kaupunkilaisten tuli suhtautua luontoon kunnioittaen, kanssaihmiin solidaarisesti ja tulevaisuuteen vastuullisesti. Kestävän kehityksen periaatteeseen kuului, että asukkailla oli mahdollisuus yhdessä tulkita ja konkretisoida niitä seikkoja, joita haluttiin tavoitella. Tämä edellytti, että asukkaat pääsivät osallisiksi yhteiskunnalliseen oppimisprosessiin, jossa he voivat yhteisvastuullisesti etsiä kompromisseja.

Vuonna 2003 neuvottelukunnalla oli käytössään 885 000 euroa.

Vuonna 2004 neuvottelukunnalla oli käytössään 600 000 euroa

Syksyllä 2004 tuli kuluneeksi 15 vuotta ensimmäisestä suuresta Helsingissä pidetystä Terve kaupunki – tilaisuudesta, "Tietoinen kaupunki-kongressista". Tällöin pohdittiin mm., millaista tietoa tarvitaan kaupungin tervehtymiseksi, heijastuvatko asukkaiden omat kokemukset terveyttä koskevassa päätöksenteossa ja kenen tulisi toimia terveystiedon tulkina. Seuraavaksi tulisi järjestää toinen juhlaseminaari, "Toimiva kaupunki" -kongressi, jossa seurattaisiin millaisia terveyden edistämisen prosesseja kaupungissa on saatu aikaan.

2. TOIMIKAUDEN ERITYISHAASTEET

Toimikauden 2003 – 2004 erityisiksi haasteikseen neuvottelukunta nosti seuraavat 7 kokonaisuutta:

2.1. Asukastaloverkoston toimivuus

Asukastaloverkosto (www.asukastalot.hai.fi) rekisteröityi vuonna 2001 saadakseen virallisuutta kokonaisuudelle ja jatkuvuutta rahoitukselle. Terve ja

turvallinen kaupunki-neuvottelukunta tuki edelleen asukastaloverkostoa, jossa on kolmisenkymmentä alueellista, asukkailla tarkoitettua avointa toimintakeskusta. Yksikään talo ei ole lopettanut kävijöiden puutteen takia, vaan asukkaat ja virkamiehet ovat perustaneet uusia asukastaloja. Asukastalotoiminta ylläpiti tiloja, kokosi ihmisiä yhteen, tarjosi tekemistä ja hankki laitteita ja välineistöä asukkaiden käyttöön. Asukastalojen ilmoitustaulu, lehdet ja www-sivut lisäsivät alueen tuntemusta

Asukastalona voidaan pitää monenlaista fyysistä tilaa, jonka ylläpitämiseksi asukkaat ovat organisoituneet: taloa, yhden kerhohuoneen toimintatilaa tai vaikkapa asukaskäyttöön otettua entistä liikehuoneistoa. Ympärillä olevan alueen asukasrakenne vaikuttaa talojen toimintaan, taloista tulee asuinalueensa näköisiä. Tilan tarkoituksena on lisätä asukkaiden toimintamahdollisuuksia omalla asuinalueellaan ja aktivoida aluetta.

Vuosi 2004 oli asukastaloyhdistyksen toiminnan neljäs vuosi.

Asukastaloyhdistyksen hallituksen tulevaisuustyöpaja totesi merkittävimmäksi tulokseksi asukastalojen pitkäjänteisen toiminnan. Useat asukastalot ovat toimineet omilla asuinalueillaan jo 10 vuotta, taloja ylläpitävät yhdistykset jopa 25 vuotta. Toiminnan oleellisena osana on ollut yhteistyö kaupungin kanssa. Asukastalot ylläpitävät puitteita, jotka vuosittain kokoavat noin 50 000 tuntia kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi vuosiksi 2003 -2005 asukastaloverkoston Toimivat kaupunginosat -hankkeelle rahoituksen, joka on osa ministeriön laajempaa terveyden edistämisen hankekoraa. Toimivat kaupunginosat -hankkeen tavoitteena on vahvistaa asukastalojen kykyä toimia asukkaiden omaehtoisen toiminnan tiloina ja verkottajina sekä tarjota tarpeeksi kiinnostava päihde- ja joutenololle ja yksinäisyydelle.

Vuonna 2004 tiivistettiin asukastaloverkoston ja Helka ry:n välistä yhteistyötä, jonka teemoiksi valittiin asuinalueiden kehittäminen, tietoyhteiskunnan haasteet, osallisuuden edistäminen sekä työllisyysmahdollisuudet. Helkan kokoamat kaupunginosayhdistysten tekemät SWOT – analyysit tarjosivat uutta alueellista tietoa asukkaiden ja virkamiesten käyttöön.

2.2. Päihdeongelmien ehkäisy ja huumestrategia

Hallintokunnat osallistuivat kaupungin huumestrategian toteuttamiseen oman työnsä puitteissa. Neuvottelukunta tuki päihdeongelmia ehkäiseviä sekä huumestrategiaa toteuttavia hankkeita terveyden edistämisen viitekehyksessä, jolloin toiminnan kulmakivinä olivat ihmisten omavoimaisuus ja yhteisöllinen osallistuminen. Terveyden edistämässä päihteen käyttöä ei ehkäistä pelkästään uhkia torjumalla vaan ongelmaa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti positiivisesta lähtökohdasta mm. tukemalla hyvän lapsuuden ja nuoruuden perusedellytyksiä, vahvistamalla paikallisyhteisöjen nuorille järjestämää toimintaa sekä nuorten omaehtoista toimintaa. Keinoina käytettiin mm. varhaista ongelmatilanteiden havaitsemista ja ihmisten tukemista, etsivää nuorisotyötä sekä sellaisia hankkeita, jotka lisäsivät

kaupunkilaisten omaa elämänhallintaa ja omaan toimintaympäristöönsä vaikuttamista.

Toimikaudella neuvottelukunta tuki sekä aikuisten että lasten päihdeongelmia ehkäiseviä hankkeita. Aikuisille suunnatuissa hankkeissa etsittiin työttömille mielekästä tekemistä ja tarjottiin vertaistukea, haettiin uusia malleja sosiaalisen syrjäytymisen torjuntaan sekä järjestettiin kohtauspaiikkoja luontevalle kanssakäymiselle ja rentoutumiselle. Lapsille ja nuorille tarkoitetun Valintojen Putken keskeinen toimintaa ohjaava ajatus oli nuorten äänen kuuleminen. Neuvottelukunta mahdollisti myös vuorovaikutteisten ryhmien järjestämisen päihdeoireileville ja seksuaalisesti riskikäyttäytyville tytöille

Alkoholin kulutuksen kasvu on haaste kansanterveydelle, käyttäjän terveyshaittojen ohella lisääntynyt alkoholin käyttö aiheuttaa turvattomuutta, rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä. Neuvottelukunta näki tärkeäksi, että kaupungilla olisi oma laatukriteerit täyttävä päihdestrategia.

2.3. Perheväkivallan ehkäisystrategia

Neuvottelukunnan perheväkivallan ehkäisytyöryhmä jatkoi toimintaansa. Vuodesta 1995 toiminut Perheväkivallan ehkäisytyöryhmä on toimiva moniammatillinen verkosto, joka seuraa ohjelman toteutumista. Toimikaudella työryhmä järjesti seminaarin perheväkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön eri puolista, seurauksista ja hoitosuosituksista sekä seminaarin perheväkivallan ilmitulosta ja turvallisesta hoidosta. Syksyllä 2004 järjestettiin Pelko pois perheestä II-seminaari, koska perheväkivallan valtuustoaloitteesta tuli kuluneeksi 10 vuotta. Seminaarissa nostettiin esiin Helsingissä tehtyä perheväkivallan vastaista työtä, tarkasteltiin perheväkivalta-ilmiötä sekä tarjottiin työntekijöille mahdollisuus tarinateatterin keinoin keskustella kokemuksista perheväkivaltaa kokeneiden naisten ja lasten auttamisessa.

Eteläisen alueen perheväkivalta-työryhmä valmisti vuonna 2003 erinomaisen esitteen "Ensiapua perheväkivaltaan".

Neuvottelukunta tuki Matka Mielen Maisemiin hanketta, jota toteutettiin perheväkivaltaa kokeneiden lasten parissa. Menetelmä toi toimintaterapialle uuden konkreettisen välineen, jonka avulla voitiin käsitellä ja jäsentää yksilön elämänhistoriaa niin tarinan keinoin kuin sanattomastikin symbolisen kielen avulla.

Kertomuskautena neuvottelukunta tuki Perheväkivallan kohtaaminen sovittelussa – projektia, jolla etsittiin rikos- ja riita-asioiden sovittelumenetelmien mahdollisuuksia ja rajoja perheväkivallan jälkihuollossa.

Perheväkivallan ehkäisytyöryhmä osallistui Turussa pidettyyn pohjoismaiseen lasten laiminlyöntiä ja pahoinpitelyä käsittelevään seminaariin.

2.4. Turvallisuus

Neuvottelukunta on samaa mieltä kaupungin turvallisuusstrategian kanssa, ettei turvallisuutta saavuteta ilman monien tahojen yhteistyötä. Turvallinen Helsinki syntyy paikallistason yhteistyönä ehkäiseviä toimia painottaen, kun asukkaat, virkamiehet ja muut toimijat rakentavat yhdessä turvaverkkoja. Kaupungeissa pelko on kasvava ongelma. Yksilötasolla pelko heikentää elämisen laatua ja yhteisötasolla pelko tekee yhteiskunnasta suvaitsemattoman.

Neuvottelukunta näki tärkeäksi turvallisuusstrategian viemisen alueelle. Neuvottelukunta oli mukana usean eri toimijan yhteisessä YKS- hankkeessa. (Y =ympäristön parantaminen, K= kommunikaation lisääminen, S= seuranta) YKS on paikallinen rikosentorjuntahanke, jolla kehitettiin toimintamallia helsinkiläisten rikospelon ja arkirikollisuuden vähentämiseksi. Safety-toimintamalli on vahvasti teoreettinen, mutta samalla ymmärrettävä, toimiva, halpa ja monistettava työkalu turvallisuusstrategialle. Toimintamallin avulla asukkaita tuettiin ottamaan vastuuta omasta kotialueestaan. Kertomuskaudella neuvottelukunta tuki Safety -prosessien käynnistämistä ja ylläpitämistä sekä Safety -toimintamallista ja rikostorjunnasta tehtyä laajaan yhteistyöhön perustuvaa tiedottamista.

Neuvottelukunta osallistui sosiaalityöntekijän palkkaukseen Malmin poliisipiiriin. Tässä kokeilussa sosiaalityöntekijä, syyttäjä, tutkinnanjohtaja, tutkintayksikön johtaja ja kenttätutkinnan edustaja muodostivat tiimin ja siten paransivat viranomaisten yhteistyötä turvallisuusstrategian linjauksia noudattaen. Sosiaalityöntekijän toimenkuva Malmin poliisipiirissä on varsin laaja ja monitahoinen sisältäen mm. lastensuojelutyötä, mielenterveys- ja kriisityötä. Lisäksi hän toimi poliisin ja sosiaali- ja terveysviranomaisen välisenä yhteyshenkilönä. Perheväkivaltatehtävissä sosiaalityöntekijä meni poliisipartion mukana tehtäväpaikalle.

Kaupunki ja Poliisiammattikorkeakoulu käynnistivät sosiaaliviranomaisten työskentelyä poliisilaitoksella tutkimuksen, jonka tavoitteena on löytää parhaat toimintamallit sovellettavaksi jatkossa eri poliisipiireissä.

2. 5. Innovaatiot ja uudet poikkihallinnolliset hankkeet

Nopeasti muuttuvissa tilanteissa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin varmistaminen tarvitsee uudenlaisia toimintoja tai liittoutumia. Eri innovaatioiden tulisi vähitellen rakentua helsinkiläisten turvaverkoksi. Yksittäinen projekti voi näyttää mallia ja houkutella mukaan uusia toimijoita tai se voi tuottaa virkamiehelle oivalluksen toimintatapojen uudistamiseksi. Yksittäisten projektien rahoituksen ei tule olla pitkäaikaista, vaan neuvottelukunnan tukemien hankkeiden tulee muuttua virastojen normaaliksi toiminnaksi tai löytää sijansa uudenaikaisessa pysyvässä organisoitumisessa.

Neuvottelukunta tuki erilaisia kulttuurihankkeita, joilla edistettiin helsinkiläisten terveyttä ja hyvinvointia kumppanuustyönä asukkaiden ja ammattitaiteilijoiden välillä. Suotuista ihmiseksi kasvaminen ja oppiminen edellyttävät mahdollisuuksia ilmaisutaitojen kehittämiseen ja merkityksellisiin kohtaamisiin toisten kanssa. Neuvottelukunnan tukema Kulttuuripysäkki edisti alueen hyvinvointia taiteen avulla ja kasvatti alueen verkostoja konkreettisen toiminnan kautta. Avaintemoina olivat positiivisen imagon ja identiteetin tukeminen, voimavaraistaminen ja sosiaalinen koheesio.

Kertomusvuonna tuettiin myös ylisukupolvista kohtaamista ja vuorovaikutusta eri elämäntien vaiheissa olevien ihmisten kesken sekä vanhusten pyörätuolitanssihanketta.

2.6 Maahanmuuttajien kotoutuminen

Maahanmuuttajien kotoutumista haittaavat kielitaidon puute, suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen heikko tuntemus, perheiden vaikeudet ja heikentyneet sosiaaliset verkostot. Neuvottelukunta tuki maahanmuuttajien kotoutumista toimimalla yhteistyössä maahanmuuttoyksikön kanssa.

Kertomuskaudella tuettiin KokoNainen – projektia, jonka päätavoitteena oli ehkäistä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksia sekä lisätä jo ympärileikkattujen naisten hyvinvointia Suomessa asuvien, perinnettä harjoittavien maahanmuuttajaryhmien keskuudessa. Tavoitteena oli myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tiedon ja taidon lisääminen, jotta he voivat paremmin toteuttaa ympärileikkauksia ehkäisevää työtä.

Neuvottelukunta tuki myös syrjäytymisvaarassa oleville alle 18-vuotiaille riskiryhmiin kuuluville venäjänkielisille nuorille suunnattua projektia, joka vahvisti sosiaalisesti sekä nuoria että lähiyhteisöjä nuorten tukemisessa.

2.7 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen

Yhteiskunnassa ja arvomaailmassa on tapahtunut lasten ja nuorten hyvinvointia uhkaavia muutoksia. On löydettävä uusia tapoja tukea kotien hoivatyötä, vanhemmuutta ja lähiyhteisöjä kasvatuksessa. Helsingissä on panostettu paljon lasten ja nuorten tukemiseen, nyt on syytä tukea myös vanhempia.

Vuoden 2002 koululaisten terveyskyselystä ilmeni, että sosiaalisen vastuun heikot signaalit alkoivat näkyä. Vanhemmuuden puute oli hieman vähentynyt. Huolestuttavaa oli, että koulujen väliset hyvinvointierot näyttivät pysyviltä. Kouluissa tulee edelleen opettamisen ohella ehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja elämänhallintaa. Aikuisyhteisöä tarvitaan lähelle nuoria. Oppilaiden ja oppilaskuntien roolia koulujen hyvinvoinnin rakentamisessa tulee tukea entistä enemmän. Vanhempainyhdistyksillä tulee olla merkittävämpi osa koulun hyvinvoinnin rakentamisessa.

Neuvottelukunnan mielestä kaupungin Lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman seuranta on tärkeää. Vuonna 2003 vastuu Lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman teemavuoden toteuttamisesta oli terveysvirastolla ja aiheena oli hyvä terveys. Vuoden 2004 teemavuoden aiheena oli "Terveellinen ja turvallinen ympäristö sekä lasten ja nuorten osallistuminen".

Vuoden 2002 kouluterveyskyselyssä nousi esiin, että etenkin pääkaupunkiseudun nuoret valvovat liian myöhään. Kasvavan univajeen arvellaan olevan lähitulevaisuudessa yksi suurimpia kansanterveysongelmia. Neuvottelukunta lisäsi tietoa univajeen vaaroista osallistumalla keskustelun herättämiseen asiasta sekä julkaisemalla uniesitteen yhdessä pääkaupunkiseudun muiden kuntien kanssa.

Vuoden 2004 keväällä oli pääkaupunkiseudun koululaisten vuoro taas osallistua kouluterveyskyselyyn. Pääkaupunkiseudun kunnat järjestivät yhteisen tulosten julkistamistilaisuuden, jossa pohdittiin kuntien mahdollisuuksia tukea lasten ja nuorten hyvinvointia alueillaan.

Neuvottelukunta on sitä mieltä, että joka toinen vuosi toteutettavan kouluterveyskyselyn tulosten tulisi ohjata entistä enemmän lasten ja nuorten parissa tehtävää työtä. Neuvottelukunta osallistui kouluterveyskyselyn päihdeasioita tarkastelevan kokoomajulkaisun tekemiseen. Julkaisua käytettiin hyväksi mm. opetussuunnitelmauudistukseen liittyvässä kouluhenkilöstön täydennyskoulutuksessa.

Neuvottelukunta on osaltaan lisännyt lasten ja nuorten hyvinvointia tukemalla alueellisia hankkeita. Tuetuissa hankkeissa vanhemmat, lapset ja lasten parissa työskentelevät ovat yhdessä opetelleet uudenlaisia vuorovaikutustaitoja. Kertomuskaudella neuvottelukunta osoitti määrärahoja lasten ja nuorten ryhmien säännölliselle kerhotoiminnalle, joka edisti lasten ja nuorten päihteetöntä ja iloista vapaa-ajanviettoa omassa pihapiirissä ja rakensi alueen aikuisista lasten kasvua tukevan lähiverkoston. Määrärahoilla tuettiin myös koululaisten liikunnallista iltapäivätoimintaa, jota järjestivät eri liikuntaseurat yhdessä Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa.

Lausunnot

Lausunto kaupungin asukastalojen koordinaation parantamisesta (13.4.2004)

Lausunto aloitteesta sukupuolistuneen väkivallan ehkäisy-, hoito- ja tutkimustyön kehittämiseksi (1.6.2004)

XX
XX

✓ Paula Kokkonen
puheenjohtaja

—

Marja-Kirsti Eliasson
sihteeri